

Marcin Brol

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

DŁUGOOKRESOWE KONSEKWENCJE PRZEKSZTAŁCEN WŁASNOŚCIOWYCH W POLSCE I ROSJI – PRÓBA PORÓWNANIA

Wprowadzenie

Gospodarki Polski i Rosji różnią się między sobą pod względem strukturalnym i instytucjonalnym. Wynika to częściowo z położenia geograficznego i dostępności surowców naturalnych, ale także z uwarunkowań, w jakich dokonywała się w nich transformacja ustrojowa. Rosyjskie przemiany zapoczątkowane zostały już w 1988 r. w epoce Związku Radzieckiego. Umożliwiły one przejęcie kontroli nad przedsiębiorstwami państwowymi przez kadre zarządzającą, a w konsekwencji powstanie kasty oligarchów. W Polsce natomiast większość z prywatyzowanych przedsiębiorstw została przejęta przez podmioty zagraniczne, bądź też ich akcje lub udziały zostały rozproszone wśród drobnych akcjonariuszy lub udziałowców.

Celem artykułu jest wskazanie makroekonomicznych konsekwencji przekształceń własnościowych w Polsce i Rosji. W toku prowadzonych rozważań zweryfikowana zostanie teza głosząca, że różnice instytucjonalne pomiędzy oboma krajami doprowadziły do odmiennych konsekwencji przekształceń własnościowych. W Polsce proces ten pozwolił na rozwój przedsiębiorczości i znaczne uniezależnienie gospodarki od decyzji politycznych. W Rosji natomiast transformacja wzmocniła rolę oligarchów, co w konsekwencji doprowadziło do zacieśnienia zależności pomiędzy gospodarką i polityką. Długofalowymi konsekwencjami tego procesu są: monopolizacja rosyjskiej gospodarki, uzależnienie od branży wydobywczej oraz niski potencjał innowacyjny. W pracy dokonano rekonstrukcji procesu przekształceń własnościowych w obu krajach oraz wskazano jego instytucjonalne determinanty.

1. Pojęcie prywatyzacji i przekształceń własnościowych

Prywatyzacja jest jedną z form przekształceń własnościowych. W ujęciu prawnym oznacza transformację własności publicznej we własność niepaństwowych osób prawnych lub fizycznych. Tymczasem przez ekonomistów pojęcie to definiowane jest jako „przechodzenie od rozwiązań z silnym zaangażowaniem państwa w stronę rozwiązań, w których sektor prywatny odgrywa dominującą rolę”¹. Takie postrzeganie prywatyzacji oznacza, że proces ten ma wymiar znacznie szerszy niż samo zbycie własności publicznej. Dlatego też w kontekście polskiej transformacji ustrojowej terminu tego używano jako synonimu wszelkich form przekształceń własnościowych, a także zmian, jakie nastąpiły w sferze przedsiębiorstw, przedsiębiorczości i na rynku pracy².

Trzymając się tej terminologii, za prywatyzację należałoby uznać cały proces transformacji od gospodarki nakazowo-rozdzielczej do rynkowej. Uproszczenie takie można przyjąć, badając wpływ prywatyzacji na kształtowanie postaw społecznych. Jednakże z punktu widzenia ekonomicznych i instytucjonalnych konsekwencji, niezbędne jest uściślenie tego pojęcia. Różne formy przekształceń niosą bowiem ze sobą inne skutki, zarówno dla transformowanych przedsiębiorstw, jak i dla struktur gospodarczych państwa.

W krajach Europy Środkowo-Wschodniej przekształcenia własnościowe obejmowały zatem: prywatyzację, komercjalizację oraz reprivatyzację, a także działalność założycielską nowych przedsiębiorstw prywatnych³. To pierwsze pojęcie odnosi się zarówno do prywatyzacji kapitałowej za pośrednictwem rynków finansowych, prywatyzacji bezpośredniej (likwidacyjnej), jak i tzw. małej prywatyzacji.

2. Funkcjonowanie gospodarki nakazowo-rozdzielczej

Nominalnie pojęcie gospodarki nakazowo-rozdzielczej odnosi się do takiego sposobu gospodarowania, w którym środki produkcji zostały uspołecznione, a proces wytwarzania dóbr jest zawsze procesem planowym⁴. Celem tak funkcjonującej gospodarki miała być maksymalizacja korzyści społecznych przy

¹ E.S. Savas, *Prywatyzacja. Klucz do lepszego rządzenia*, PWE, Warszawa 1992, s. 98.

² Por. E. Dunn, *Prywatyzując Polskę*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2008.

³ W. Tyc, *Prywatyzacja, jej cele, motywy i sposoby*, [w:] *Zarys ekonomii sektora publicznego*, red. M. Brol, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2010, s. 117.

⁴ R. Kudliński, J. Lewandowski, *Ekonomia polityczna*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1979, s. 83-87.

jednoczesnej likwidacji dochodów osiąganych z tytułu posiadania kapitału. Kryterium warunkującym dystrybucję dóbr miały być ilość i jakość pracy, co miało niwelować wszelkie nierówności społeczne⁵. W praktyce uspołecznienie środków produkcji oznaczało przejście ich przez państwo, co w konsekwencji prowadziło do licznych wypaczeń.

W krajach, w których ustroj ten funkcjonował, część negatywnych zachowań społecznych była determinowana przez dwa czynniki; po pierwsze przez zanik własności prywatnej na rzecz kolektywnej, a po drugie przez niewystarczającą podaż dóbr konsumpcyjnych. Jak pisał J. Kornai, gospodarki wszystkich krajów socjalistycznych cechowały się permanentnym niedoborem. Chociaż niedobór ten był czasami silniejszy, a czasami słabszy, to nigdy nie wystąpił w nich stan „nadwyżkowej podaży”⁶. Podobny pogląd zaprezentował inny węgierski ekonomista – E. Hankiss. Twierdził on, że „dopóki występuje niedobór, dopóty trzeba powierzyć komuś czynność dzielenia: urzędnikowi, sprzedawcy, sklepowemu, komuś zajmującemu odpowiednią ku temu pozycję. Ten akt powołania władzy rozdzielającej jest jednym z podstawowych warunków wstępnych powstania korupcji”⁷. Powszechną praktyką w takiej rzeczywistości było „załatwianie” artykułów niedostępnych za pomocą legalnych kanałów dystrybucji. Kwitł zatem handel „spod lady”, a stosunki pomiędzy poszczególnymi członkami społeczeństwa przypominały sieć zależności i powiązań zbudowanych na bazie drobnych uprzejmości i zobowiązań. Jak pisze J. Kochanowski, „niedobór przybierał kształt sinusoidy, która w okresach prosperity wznosiła się, potem jednak szybko opadała, po drodze opróżniając sklepowe półki i wydłużając kolejki”⁸. Odpowiedzią na kolejki było powstanie czarnego rynku, który był miejscem wymiany, w szczególności takich dóbr, jak benzyna, mięso i alkohol⁹.

Pogarszająca się sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw socjalistycznych oraz powiększający się dystans technologiczny dzielący je od przedsiębiorstw wolnorynkowych i niedostatek środków finansowych doprowadził do spadku poziomu ich konkurencyjności na arenie międzynarodowej. Nieefektywny sposób podziału rzadkich dóbr doprowadził natomiast do realnego lub też subiektywnego zubożenia społeczeństwa. Pomimo ogólnych trudności gospodarczych, wszelkie reformy podejmowane przez państwa o gospodarce nakazowo-

⁵ Ibidem, s. 84-86.

⁶ J. Kornai, *Wzrost, niedobór, efektywność*, PWN, Warszawa 1986, s. 37.

⁷ E. Hankiss, *Pułapki społeczne*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986, s. 94.

⁸ J. Kochanowski, *Tylnymi drzwiami. Czarny rynek w Polsce 1944-1989*, Wydawnictwo Neriton, Instytut Historyczny UW, Warszawa 2010, s. 49.

⁹ Ibidem, s. 16-18.

-rozdzielczej kończyły się niepowodzeniem. Ostatnią z takich prób była zainicjowana w połowie lat 80. ubiegłego wieku w Związku Radzieckim „pierestrojka”, czyli dosłownie „restrukturyzacja” gospodarki, polegająca na częściowym jej urynkowaniu i jednoczesnym zwiększeniu zakresu swobód obywatelskich¹⁰. Jej wynikiem była jednak polityczna „odwilż”, która doprowadziła w 1989 r. do przejęcia władzy w Polsce przez dotychczasową opozycję i zapoczątkowania transformacji ustrojowej, mającej na celu przejście od gospodarki nakazowo-rozdzielczej do rynkowej. Podobne skutki wywołała w samym Związku Radzieckim, który ostatecznie rozpadł się w 1991 r.¹¹.

3. Przekształcenia własnościowe w Polsce

W Polsce w epoce transformacji, mającej dostosować gospodarkę do realiów rynkowych, najczęściej wykorzystywano formę prywatyzacji bezpośredniej. W latach 1990-2005 spośród istniejących w 1990 r. przedsiębiorstw państwowych, ten rodzaj przekształceń zastosowano w przypadku 2132 firm. Komercjalizacją objęto 1584, a 349 sprywatyzowano w formie kapitałowej¹². Specyficzną formą prywatyzacji kapitałowej było przekazanie 512 przedsiębiorstw Narodowym Funduszom Inwestycyjnym (NFI). Utworzenie tych funduszy było wynikiem modyfikacji pierwotnych planów prywatyzacji w Polsce. Początkowo zakładano bowiem szybką ścieżkę (prywatyzacji bezpośredniej), wzorowaną na rozwiązaniach brytyjskich. Jednakże, jak twierdzi T. Kowalik, okazało się to niemożliwe ze względu na niską sprawność administracji rządowej i niższe niż zakładano zainteresowanie kapitału zagranicznego, a przede wszystkim ze względu na sprzeciw licznych grup społecznych¹³. Efektem tych problemów było ogłoszenie przez rząd Programu Powszechnej Prywatyzacji, który w konsekwencji doprowadził do przyjęcia w 1993 r. Ustawy o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji. Jej podstawowym założeniem było rozdysponowanie pośród obywateli Polski powszechnych świadectw udziałowych, podlegających wymianie na akcje specjalnych funduszy, do których skarb państwa wniósł akcje skomercjalizowanych przedsiębiorstw pań-

¹⁰ Encyclopedia Britannica, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/451371/perestroika>, maj 2014.

¹¹ Encyclopedia Britannica, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/614785/Union-of-Soviet-Socialist-Republics>, maj 2014.

¹² Dane za: T. Kowalik, www.polskatransformacja.pl, Wydawnictwo Literackie Muza SA, Warszawa 2009, s. 155.

¹³ Ibidem, s. 154.

stwowych¹⁴. W praktyce większość świadectw udziałowych została szybko sprzedana większym inwestorom instytucjonalnym, co doprowadziło do tzw. powtórnej prywatyzacji¹⁵, czyli właściwego rozdysponowania akcji pośród inwestorów.

Pomimo wielu oskarżeń ze strony obserwatorów życia ekonomicznego, dotyczących: sprzedaży majątku narodowego prywatnym podmiotom zagranicznym, uprzywilejowaniu nomenklatury w procesie prywatyzacji i de facto odejścia od programu powszechnej prywatyzacji¹⁶, proces przekształceń własnościowych w Polsce przyczynił się do rozwoju gospodarki rynkowej i rozkwitu rynków kapitałowych.

4. Przekształcenia własnościowe w Rosji

W byłych republikach radzieckich, w czasie reform gospodarczych zapoczątkowanych przez M. Gorbaczowa, wspomniane uprzednio sieci zależności nie zanikły, lecz uległy petryfikacji. F. Varese upatruje przyczyn tego stanu rzeczy w działaniach nielicznej, acz wpływowej grupy menedżerów przedsiębiorstw państwowych. Według niego w czasach Związku Radzieckiego uzyskali oni pełną kontrolę nad zarządzanymi przez siebie przedsiębiorstwami. Mianowani byli bezpośrednio przez ministrów resortów gospodarczych, lecz wraz ze słabnącą efektywnością państwa oraz obniżaniem zdolności do zapewnienia środków inwestycyjnych, zmuszeni byli do wykazywania się przedsiębiorczością i przy wykorzystaniu sieci wymiany wzajemnych przysług, wbrew kłopotom na rynku, zapewniali nieprzerwane funkcjonowanie przedsiębiorstwa, przy okazji wzmacniając swoją pozycję¹⁷.

W 1988 r. formalnie przypieczętowano koniec ministerialnej kontroli nad przedsiębiorstwami, wraz z wprowadzeniem Ustawy o przedsiębiorstwach państwowych¹⁸. Dawała ona menedżerom możliwość podejmowania decyzji w zakresie produkcji i sprzedaży, ustalania poziomu zysku i płac. Mogli oni też tworzyć prywatne kooperatywy oraz handlować z zarządzanymi przez siebie przedsiębiorstwami państwowymi¹⁹. W ten sposób powstała kasta „oligarchów”, którzy wzbogacili się, kupując po preferencyjnych cenach produkty lub surowce

¹⁴ Dz. U. z 1993 r. Nr 44, poz. 202.

¹⁵ Kowalik T., op. cit., s. 163.

¹⁶ Por. J. Tittenbrun, *Z deszczu pod rynnę. Meandry polskiej prywatyzacji*, t. 1-4, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2007.

¹⁷ F. Varese, *Mafia rosyjska: prywatna ochrona w nowej gospodarce rynkowej*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2009, s. 55-57.

¹⁸ A. Aslund, *Russia's Collapse*, „Foreign Affairs”, Vol. 78, No. 5, s. 66.

¹⁹ F. Varese, op. cit., s. 55.

naturalne od zarządzanych przez siebie firm, a następnie sprzedając je za granicę po cenach rynkowych, już jako prywatni przedsiębiorcy. Aby uzyskać licencje i kwoty eksportowe, wykorzystywali te same sieci zależności i za pomocą łapówek zdołali zaskarbić sobie przychylność władz i urzędników²⁰.

Reformy zapoczątkowane w Rosji po upadku Związku Radzieckiego miały na celu stworzenie warstwy prywatnych przedsiębiorców, umożliwienie funkcjonowania gospodarki rynkowej, podwyższenie efektywności istniejących przedsiębiorstw, a także zapewnienie środków z prywatyzacji na społeczną ochronę ludności i zbudowanie infrastruktury społecznej²¹. Decyzję o przeprowadzeniu reform podjął prezydent B. Jelcyn zaledwie pół roku po formalnym rozwiązaniu ZSRR. Jeszcze przed podpisaniem dekretu o prywatyzacji, zarządy i administracja przedsiębiorstw zaczęły je samowolnie prywatyzować na dogodnych dla siebie warunkach. Dekret Jelcyna, wprowadzając jednakowe reguły powszechnej prywatyzacji dla wszystkich przedsiębiorstw, miał zatrzymać ten proces²². Przewidywał on rozdanie wszystkim obywatelom Rosji 150 milionów bezpłatnych voucherów, które można było zamienić na akcje lub odsprzedać na specjalnych aukcjach. Jednakże w rzeczywistości majątek przejmowali dyrektorzy fabryk w porozumieniu z załogami²³. Zarządzający prywatyzowanymi przedsiębiorstwami byli bowiem jednocześnie beneficjentami rozwiązań prawnych wprowadzonych w 1988 r., które umożliwiły im zgromadzenie na tyle dużych majątków, by w procesie prywatyzacji, po przejęciu voucherów od pracowników i za pośrednictwem aukcji, stać się jedynymi właścicielami firm. Często przypadkiem było celowe zaniżanie przez kadre dyrektorską wartości prywatyzowanego przedsiębiorstwa, by później móc, za niewielkie pieniądze, nabyć akcje własnej firmy²⁴.

5. Gospodarki Polski i Rosji po okresie przemian

Współcześnie, niemalże 25 lat od rozpoczęcia procesu przekształceń własnościowych, gospodarki obu omawianych krajów znacząco różnią się od siebie. Doskonałą ilustracją tego stanu rzeczy jest analiza struktury eksportu obu

²⁰ M. McFaul, *The Allocation of Property Rights in Russia: The First Round*, „Communist and Post-Communist Studies” 1996, Vol. 29, No. 3, s. 291.

²¹ E. Toczek, *Prywatyzacja w Rosji*, Informacja nr 80, Kancelaria Sejmu, Biuro Studiów i Ekspertyz, Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych, listopad 1992, s. 1-2.

²² Ibidem, s. 2-3.

²³ Por. A. Czajkowski, *Demokratyzacja Rosji w latach 1987-1999*, Atla 2, Wrocław 2001.

²⁴ Ł. Szul, *I etap denacjonalizacji – prywatyzacja czekowa*, <http://www.rosjapl.info/historia-rosji-ukrainy-zsrr/gospodarka-rosji/i-etap-denacjonalizacji-prywatyzacja-czekowa.html>, maj 2014.

państw. Głównym produktem eksportowym Rosji jest ropa naftowa i produkty ropopochodne (54% ogólnej wartości wyeksportowanych w 2010 r. dóbr) i gaz ziemny (13%). Pozostałe znaczące produkty eksportowe to: żelazo i stal (6%), aluminium (2%), miedź (2%) i nikiel (2%). Jedynymi przetworzonymi produktami, których eksport był znaczący w strukturze bilansu handlowego w 2010 r., były nawozy sztuczne (2,4%). W sumie 68% eksportu stanowiły surowce mineralne, a 13% metale²⁵. Można zatem stwierdzić, że gospodarka Rosji opiera się na przemyśle wydobywczym. Potwierdza to zestawienie największych firm funkcjonujących w tym kraju. W 2011 r. należały do nich: Gazprom, Łukoil, Rosneft, RZD, Sberbank, TNK-BP, AFK Sistiema, Surgtneftgaz, MRSK i Tamneft²⁶. Za wyjątkiem państwowych kolei RZD, banku Sberbank oraz firmy informatycznej AFK, wszystkie związane są z branżą wydobywczą lub energetyczną. Wszystkie też, za wyjątkiem AFK są powiązane ze skarbem państwa, będąc albo przedsiębiorstwami państwowymi (RZD), albo też skomercjalizowanymi spółkami z udziałem skarbu państwa. Wśród 10 największych przedsiębiorstw tylko jedno z nich działa na zasadzie kooperatywy międzynarodowej, w której uczestniczy brytyjska spółka BP.

Tymczasem w Polsce do największych przedsiębiorstw w tym samym 2011 r. zaliczały się: PKN Orlen, GK Lotos, PGE, Jeronimo Martins, PGNiG, Tauron, KGHM, Metro Group, Fiat Auto Poland oraz GK Orange²⁷. Oprócz skomercjalizowanych spółek związanych z branżą wydobywczą i energetyczną (Orlen, Lotos, PGE, PGNiG, Tauron KGHM), znajdują się wśród nich regionalne przedstawicielstwa koncernów międzynarodowych z branży: motoryzacyjnej (Fiat), handlowej (Metro Group i Jeronimo Martins) i telekomunikacyjnej (Orange). Odmienną od rosyjskiej strukturę polskiej gospodarki potwierdzają dane dotyczące eksportu. W 2010 r. Polska eksportowała: samochody i części do samochodów (10% wartości eksportu), telewizory i monitory (4%), meble (4%), komputery i urządzenia do przetwarzania danych (2%). Ogólnie 27% eksportu stanowiły produkty przemysłu maszynowego oraz elektromaszynowego, a 15% – związane z transportem²⁸.

Przytoczone powyżej dane wskazują przede wszystkim na olbrzymie bogactwo naturalne Rosji, ale także na większą dywersyfikację produkcji w Polsce oraz mniejszy wpływ państwa na gospodarkę. Skutkiem tego jest większa otwar-

²⁵ Dane za: R. Hausmann, C. Hidalgo, http://www.atlas.cid.harvard.edu/explore/tree_map/export/rus/all/show/2010/, maj 2014.

²⁶ I. Trusewicz, *Cztery gigantów rosyjskiej gospodarki*, <http://www.ekonomia.rp.pl/artukul/726987.html>, 3.10.2011.

²⁷ *Lista 500 największych polskich firm w 2011 roku*, <http://www.lista500.polityka.pl/rankings/previous>, maj 2014.

²⁸ Dane za: R. Hausmann, C. Hidalgo, op. cit.

tość na inwestycje zagraniczne oraz większe wsparcie dla małej przedsiębiorczości. Wskazują na to badania przeprowadzone przez Bank Światowy na potrzeby konstrukcji wskaźnika „Ease of doing business”. Przedstawia on w syntetyczny sposób warunki panujące w danym kraju do prowadzenia działalności gospodarczej. W rankingu sporządzonym na podstawie tego wskaźnika Polska zajmuje 45. miejsce, natomiast Rosja dopiero 92. na 189 sklasyfikowanych państw²⁹. Głównymi problemami, z jakimi spotykają się przedsiębiorcy w Rosji, są: uzyskanie pozwolenia na budowę (trwa to średnio 297 dni i wymaga aż 36 różnych procedur, co spowodowało, że w tej kategorii Rosja znalazła się na 178. miejscu na świecie), uzyskanie przyłącza energetycznego (117. miejsce, 162 dni i 5 procedur), uzyskanie kredytu (109. miejsce), ochrona inwestycji i inwestorów (115. miejsce), a także bariery w handlu zagranicznym (157. miejsce, średni koszt eksportu jednego standardowego kontenera to 2615\$, a importu to 2810\$)³⁰. Tymczasem w Polsce największym problemem pozostaje rozpoczęcie działalności gospodarczej (116. miejsce na świecie, średnio 4 procedury i 30 dni)³¹.

Innym przejawem trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej jest obecność korupcji w kontaktach między urzędnikiem i petentem. Organizacja Transparency International, badająca stopień skorumpowania gospodarki, tworzy od kilkunastu lat ranking państw o najniższej korupcji. W ostatnim zestawieniu umieściła Polskę na 38. miejscu na świecie, tymczasem Rosję dopiero na 127. miejscu na 177 ujętych krajów³².

Podsumowanie

Przedstawione dane potwierdzają przypuszczenia, że gospodarka rosyjska silniej powiązana jest z sektorem publicznym, co z jednej strony zwiększa możliwości prowadzenia aktywnej polityki gospodarczej, z drugiej jednak tworzy bariery do rozwoju małej przedsiębiorczości i większego zaangażowania kapitału międzynarodowego. Tym samym powoduje to mniejsze zdolności do absorpcji nowych technologii oraz dywersyfikacji gospodarki. Dodatkowo Rosja postrzegana jest jako kraj skorumpowany oraz nieprzyjazny przedsiębiorcom. Jest to wynik wykształcenia się w epoce transformacji niekorzystnych, z gospodarczego punktu widzenia, instytucji i nieformalnych sieci zależności.

²⁹ *Doing Business 2014*, World Bank, Washington 2014, s. 3.

³⁰ *Ibidem*, s. 219.

³¹ *Ibidem*, s. 217.

³² *Corruption perceptions index 2013*, Transparency International, <http://cpi.transparency.org/cpi2013/>, maj 2014.

Choć polska transformacja nie była pozbawiona wad, to jednak jej bilans, w tym także podsumowujący przekształcenia własnościowe, należy uznać za lepszy niż w przypadku Rosji, przede wszystkim dlatego, że polska gospodarka okazuje się dziś bardziej konkurencyjna i otwarta. Skutkiem tego jest jej większa dywersyfikacja i zdolność do absorpcji inwestycji.

Literatura

- Aslund A., *Russia's Collapse*, „Foreign Affairs, Vol. 78, No. 5.
- Corruption perceptions index 2013*, Transparency International, <http://cpi.transparency.org/cpi2013/>.
- Czajkowski A., *Demokratyzacja Rosji w latach 1987-1999*, Atla 2, Wrocław 2001.
- Doing Business 2014*, World Bank, Washington 2014.
- Dunn E., *Prywatyzując Polskę*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2008.
- Dz. U. z 1993 r. Nr 44, poz. 202.
- Encyclopedia Britannica, <http://www.britannica.com/>.
- Hankiss E., *Pułapki społeczne*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986.
- Hausmann R., Hidalgo C., <http://www.atlas.cid.harvard.edu/>.
- Kochanowski J., *Tylnymi drzwiami. Czarny rynek w Polsce 1944-1989*, Wydawnictwo Neriton, Instytut Historyczny UW, Warszawa 2010.
- Kornai J., *Wzrost, niedobór, efektywność*, PWN, Warszawa 1986.
- Kowalik T., www.polskatransformacja.pl, Wydawnictwo Literackie Muza SA, Warszawa 2009.
- Kudliński R., Lewandowski J., *Ekonomia polityczna*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1979.
- Lista 500 największych polskich firm w 2011 roku*, <http://www.lista500.polityka.pl/rankings/previous>.
- McFaul M., *The Allocation of Property Rights in Russia: The First Round*, „Communist and Post-Communist Studies” 1996, Vol. 29, No. 3, s. 56.
- Savas E.S., *Prywatyzacja. Klucz do lepszego rządu*, PWE, Warszawa 1992.
- Szul Ł., *I etap denacjonalizacji – prywatyzacja czekowa*, <http://www.rosjapl.info/historia-rosji-ukrainy-zsrr/gospodarka-rosji/i-etap-denacjonalizacji-prywatyzacja-czekowa.html>.
- Tittenbrun J., *Z deszczu pod rynnę. Meandry polskiej prywatyzacji*, t. 1-4, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2007.

Toczek E., *Prywatyzacja w Rosji*, Informacja nr 80, Kancelaria Sejmu, Biuro Studiów i Ekspertyz, Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych, listopad 1992.

Trusewicz I., *Czterystu gigantów rosyjskiej gospodarki*, <http://www.ekonomia.rp.pl/artukul/726987.html>.

Tyc W., *Prywatyzacja, jej cele, motywy i sposoby*, [w:] *Zarys ekonomii sektora publicznego*, red. M. Brol, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2010.

Varese F., *Mafia rosyjska: prywatna ochrona w nowej gospodarce rynkowej*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2009.

LONG-TERM CONSEQUENCES OF PRIVATIZATION IN POLAND AND RUSSIA – COMPARATIVE APPROACH

Summary

The aim of the study is to identify the macroeconomic implications of privatization in Poland and Russia. The author argues that institutional differences between the two countries led to different consequences of privatization. In Poland, this process allowed the development of entrepreneurship and a significant decoupling of the economy from political decisions. In contrast, the transformation in Russia has strengthened the role of the oligarchs, which in turn led to the strengthening of the relationship between the economy and politics. Long-term consequences of this process are: the monopolization of the Russian economy, dependence on the mining sector and a low potential for innovation.